

Názory žáků 5. a 9. tříd ZŠ na soužití s národnostními menšinami v ČR

Pavla Beníčková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla Beníčková**
Osobní číslo: **H13111**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Názory žáků 5. a 9. ročníků na soužití s národnostními menšinami v ČR**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vývojových mezníků žáků druhého stupně ZŠ a jejich názorů na soužití s národnostními menšinami v ČR.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: Závažné patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: Teorie, praxe, výzkum. Praha: ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-72-2.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociální pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2011. ISBN 9788096994403.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hana Včelařová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 12. 4. 2016

..... Brůčková

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá názory některých dětí ze Zlínského kraje na soužití s národnostními menšinami v České republice. V teoretické části se zabývá vymezením pojmů, které souvisí s tématem národnostních menšin, popisuje charakteristiku psychologického vývoje u žáků pátých a devátých tříd. V praktické části je pak cílem zjistit, zda jsou rozdíly v názorech u mladších a starších žáků na soužití s národnostními menšinami v České republice. Zda jsou spíše kladné nebo záporné, či kde jsou jejich názory na toto téma ovlivněny nejvíce (např. škola, rodina atd.).

Klíčová slova: národnostní menšiny, žáci základní školy, psychologický vývoj dítěte, dítě školního věku, názory dětí, minorita, majorita.

ABSTRACT

This thesis presents the views of some children from the Zlin Region on their coexistence with national minorities in the Czech Republic. The theoretical part is dedicated to define terms related to the topic of ethnic minorities and describes the characteristics of psychological development of pupils of fifth and ninth grades. The main goal in the practical part is to determine whether there are differences of opinion among younger and older pupils about coexistence with ethnic minority in the Czech Republic. Whether they are rather positive or negative and where their views on the subject are most affected (eg. school, family etc.).

Keywords: ethnic minorities, elementary school students, the psychological development of the child, school age child, the views of children, minority, majority.

„Lidé se často nenávidí, protože se obávají druhých lidí, obávají se druhých, protože je neznají, neznají je, protože spolu nekomunikují, nekomunikují spolu, protože jsou odděleni.“

(Martin Luther King)

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní profesorce PhDr. Haně Včelařové za vedení mé bakalářské práce. Za její ochotu, trpělivost a pomoc, která mi velmi pomohla.

Také chci poděkovat ředitelům škol, kteří mi dovolili provést výzkum právě na jejich školách. A samozřejmě děkuji i jejich žákům, bez kterých bych výzkum této práce nemohla provést.

OBSAH

ÚVOD.....	9	
I	TEORETICKÁ ČÁST	11
1	VYMEZENÍ POJMŮ Z OBLASTI MULTIKULTURY A INTERKULTURNÍ PSYCHOLOGIE	12
1.1	MULTIKULTURA	13
1.2	POJMY SPOJENÉ S MULTIKULTUROU.....	14
1.3	INTERKULTURNÍ PSYCHOLOGIE.....	16
2	VYMEZENÍ POJMŮ Z OBLASTI PSYCHOLOGICKÉHO VÝVOJE JEDINCE	17
2.1	OVLIVŇUJÍCÍ FAKTORY	19
2.2	OBDOBÍ PŘECHODU Z DĚTSTVÍ DO ADOLESCENCE (5. TŘÍDA ZŠ)	21
2.3	OBDOBÍ KONCE ADOLESCENCE (9. TŘÍDA ZŠ).....	23
3	SITUACE NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN V ČR.....	26
3.1	SITUACE V ZLÍNSKÉM KRAJI	27
3.2	ORGANIZACE SPOLUPRACUJÍCÍ S LIDMI Z MINORITY	28
3.3	ČESKÉ ŠKOLSTVÍ	29
II	PRAKTICKÁ ČÁST	30
4	VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	31
4.1	VÝZKUMNÉ OTÁZKY A VYMEZENÍ HYPOTÉZ	31
4.2	METODA SBĚRU DAT	31
4.3	PŘEDVÝZKUM.....	32
4.4	VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
5	VYHODNOCENÍ SESBÍRANÝCH DAT.....	33
5.1	PREZENTACE A INTERPRETACE DAT	33
5.2	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	41
6	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	43
	ZÁVĚR	44
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	45
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	48
	SEZNAM OBRÁZKŮ	49
	SEZNAM TABULEK.....	50
	SEZNAM PŘÍLOH.....	51

ÚVOD

Téma bakalářské práce bylo zvoleno na základě několika skutečností. V první řadě je zde fakt, že v České republice žije několik národnostních menšin, z nich například zmíníme Romy a Vietnamce. Soužití majority, což je většinová společnost s minoritami, tak nazýváme národností menšiny, vede občas ke sporům.

Tyto spory byly v médiích znovu připomínány v čase, kdy do České republiky začali proudit uprchlíci ze severní Afriky. Znovu se lidé z majority báli, zda jejich děti budou v pořádku a lidé z minorit se báli, aby nebyli utlačováni.

Tímto se dostáváme k hlavní části práce, a to jak vlastně na situaci pohlíží děti, na které se někteří lidé ve svých projevech tak odvolávají a jaký je jejich názor na toto soužití, když se je snažíme naučit ve škole multikultuře a pak jsou svědky toho, jak lidé z majority zbrojí proti lidem z minority. Lidé z minorit se pak často uzavírají ve svých komunitách, aby se chránili a výsledkem mohou být různé incidenty a nedorozumění.

V teoretické části se tedy zaměříme na vymezení pojmů. V první kapitole si především přiblížíme oblasti multikultury, interkulturní psychologie, částečně také sociologie. Zaměříme se na vysvětlení pojmů, které bychom měli znát v rámci našeho výzkumu. V druhé kapitole bychom si přiblížili oblast psychologie. Tedy její část, co se zabývá vývojem jedince.

V poslední kapitole teoretické části si přiblížíme situaci v České republice. Jaké tu například jsou uznané národnostní menšiny. Jaké organizace se zabývají jejich včleněním do zbytku společnosti. Přiblížíme si také co nejvíce situaci ve Zlínském kraji, protože právě na školách tohoto kraje se bude provádět náš výzkum. Nakonec si přiblížíme české školství z důvodu, že se už dříve řešilo, jestli je výuka v rámci naší multikulturní společnosti na základních školách dostatečná nebo nedostatečná.

V praktické části se potom zabýváme kvantitativním výzkumem. Zpracována jsou data z anonymních dotazníků, složených z uzavřených i otevřených otázek, na které žáci budou odpovídat. Dotazníky rozdáme v několika školách do pátých a devátých tříd. Dotazníky jsou sestaveny za pomoci literatury od M. Chrásky a také za její pomoci budou zpracovány získaná data.

Jedním ze zkoumaných jevů bude i to, zda se názory žáků budou lišit v tom, odkud děti pochází, to znamená, zda jsou z většího či naopak menšího města. Zaměříme se také na to, jak vůbec žáci daného věku chápou pojmy multikultura, negativní a pozitivní diskriminace a další pojmy spojené s naším tématem.

Nakonec úvodu snad jen malé zdůraznění, že tato bakalářská práce nemá diskriminovat ať už negativně či pozitivně národnostní menšiny v České republice. Ale jde o co nejobektivnější zachycení názoru žáků z pátých a devátých tříd základních škol ve Zlínském kraji. Spoustu našich činů odůvodňujeme ochranou dětí, ale měli bychom si aspoň vyslechnout, jaký názor na to mají ony samy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMŮ Z OBLASTI MULTIKULTURY A INTERKULTURNÍ PSYCHOLOGIE

V první kapitole teoretické části se zaměříme na pojmy, které bychom v souvislosti s daným výzkumem měli znát, a to z oblastí multikultury a interkulturní psychologie. Budeme zde probírat nejen jejich vzájemnou návaznost, ale také jejich vztahy s jinými vědami. Vysvětlíme si, proč jsou pro nás právě pojmy z těchto oblastí důležité.

Co to vlastně multikultura nebo interkulturní psychologie je? Proč bychom se měli v rámci naší práce seznámit s těmito pojmy? A jaký vztah mají k sociologii? Toto jsou některé z otázek, na které budeme postupně v této kapitole odpovídat.

Přibližme si tyto pojmy už nyní a vrátíme se k nim v jednotlivých podkapitolách dále v této části práce. Multikulturu můžeme označit za jeden z vyučovaných předmětů na školách, ať už vyučovaný v rámci jiného předmětu nebo samostatně. Můžeme tedy samotný pojem popsat tak, že jde o kulturu, která shromažďuje na určitém místě lidi různých národností, hodnot, jazyků či náboženství. Jan Průcha uvádí ve své publikaci *Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum* (2000), že dnes už zřejmě neexistuje na světě čistě monokulturní společenství. Když je tomu tak, měli bychom se tedy alespoň pokusit najít nějaký kompromis v rámci soužití různých kultur v České republice.

Pokud se rozhodne dospělý člověk, že se nechce s lidmi jiné národnosti střetávat, většinou se vyhýbá místům, o kterých ví, že se tam daní lidé vyskytují. Ovšem může se stát, že dítě tuto možnost nemá, např. ve škole či kroužku. Pak by bylo dobré, kdyby vědělo, že se po určitou dobu má alespoň chovat neutrálně. V tom tedy může být vidět důležitost výuky multikultury na školách.

S tím ovšem souvisí i interkulturní psychologie. Můžeme ji označit jako psychologii, která se zabývá vlivem soužití lidí různých kultur na psychiku určitého jedince. Můžeme tedy říci, že interkulturní psychologie se zabývá také tím, jak výuka multikultury na školách působí na žáky, nebo studenty.

Když jsme se seznámili s některými základními pojmy, které v této práci budeme používat, pojďme se podívat na jejich přesné definice a vymezení dalších pojmů, které s nimi souvisí. Nejdříve začneme multikulturou a pak přejdeme k interkulturní psychologii, než se v další kapitole budeme věnovat psychologickému vývoji jedince.

1.1 Multikultura

Když zadáme pojem multikultura do internetového vyhledávače vyskočí nám např. definice ze slovníku cizích slov na stránkách abz.cz ve znění: *Multikultura je kultura vzniklá propojením kultur různých etnik, společenství různých tradic a náboženského vyznání (Multikultura, © 2005 – 2016).*

Jak můžeme z této definice vyčíst, jedná se především o soužití lidí z majority a minority. Za cíl si klade sjednocení lidí např. v jednom státě nehledě na vyznání, národnost, kulturu a další. V praxi ovšem víme, že není možné, aby toto soužití bylo zcela bez konfliktů. Multikultura či spíše multikulturní společnost je celosvětový jev, který se nevyhýbá ani České republice a měli bychom se o něj zajímat.

S pojmem multikultura souvisí pojem multikulturní výchova. Jan Průcha ve své publikaci *Multikulturní výchova: teorie – praxe – výzkum (2001)* uvádí, že nejprve se u nás tento pojem dostával do povědomí spíše přes masová média než přes sféru pedagogickou. Nyní však už víme, že se multikulturní výchova do sféry pedagogické dostala také. Především tím, že se zařadila do učebních osnov pro školy. Vymezení pojmu multikulturní výchova není jednotné, avšak uvedeme zde tvrzení, se kterým bychom mohli souhlasit.

V českém prostředí má tento jev, resp. příslušný termín, velmi omezené pojetí. Většinou se chápe tak, že je to záležitost pedagogická: Žáci a studenti ve školách, ale i dospělí v různých formách mimoškolního vzdělávání, mají získávat dovednosti a postoje, které je připravují pro chápání a tolerování příslušníků jiných kultur. K tomu mají být (z části již jsou) konstruovány příslušné složky ve vzdělávacích programech, v učebnicích aj. (Průcha, 2001, s. 13)

Definicí multikulturní výchovy se také dostáváme k tomu, proč je pro nás tento pojem důležitý. Když je multikultura vyučovaná ve školách, nebo se s ní lidé setkávají i při různých zájmových činnostech, není možné, aby nás a samozřejmě i žáky a studenty na školách nějakým způsobem neovlivnila. Zda daného jedince ovlivní pozitivně či negativně už ale záleží i na dalších faktorech jako je rodina, prostředí kde jedinec vyrůstá a další.

Můžeme tedy říci, že když máme např. v jedné třídě více dětí, není zaručeno, že všechny budou chápat multikulturu jako pozitivní věc, ale mohou se objevit i jedinci, kteří nám budou oponovat, že multikultura dobrá není. U dětí a adolescentů můžeme za nejvýznamnější ovlivňující faktory označit rodinu, školu a skupinu kamarádů. Protože multikulturu

nebo spíše multikulturní výchovu můžeme z dřívější definice zařadit do faktoru školy, přiblížili jsme si jí v této podkapitole. Faktorů rodiny a skupiny kamarádů, stejně jako školy, se dotkneme ještě ve druhé kapitole, kde budeme rozebírat psychologický vývoj dětí těsně před pubertou a na jejím vrcholu.

1.2 Pojmy spojené s multikulturou

I když má tato podkapitola název „Pojmy spojené s multikulturou“, definice těchto pojmů je pro nás důležitá i pro další části práce. Důvodem je to, že multikultura je propojená i s dalšími vědami, které tyto pojmy také používají. V této práci je to např. interkulturní psychologie aj.

Jedním z pojmů, které jsme zde již několikrát zmínili a ještě zmíníme, je národnostní menšina. Většina publikací tomuto pojmu přidává synonyma např. etnická menšina nebo jazyková menšina. Definici národnostní menšiny převezmeme ze Sbírký zákonů České republiky. *Příslušníkem národnostní menšiny je občan ČR, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti (Zákon o právech příslušníků národnostních menšin č. 273/2001 Sb.).* Z této definice můžeme tedy vyvodit, že pokud se lidé, kteří se hlásí k jiné, avšak stejné národnosti než většinová společnost, v našem případě tedy k jiné než české národnosti, jsou považováni za lidi z národnostní menšiny.

Další označení, které můžeme použít pro lidi z národnostních menšin je pojem minorita. Pro lidi z většinové společnosti, tedy v našem případě pro lidi, co se hlásí k české národnosti, můžeme využívat pojem majorita. V obou případech se jedná o označení převzaté z anglického jazyka.

Za významný a možná jeden ze základních pojmů, bychom mohli označit pojem kultura. Definici tohoto pojmu převezmeme, stejně jako definici multikultury, od Jana Průchy (2001, s. 32), který jej vymezuje takto: *Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.*

Dalšími pojmy, které se nám už i více promítají do oblasti psychologie nebo také sociologie, jsou stereotypy a předsudky. Jejich definice např. na webových stránkách CEZCHKID je taková:

Stereotyp je jednotvárný, ustálený, navyklý vzorec chování a myšlení. Nejčastějším projevem stereotypu vůči druhým jsou diskriminace a předsudky, tedy odlišné chování k druhým díky jejich příslušnosti k určité skupině – např. náboženské, národnostní, etnické, sociální aj. Stereotyp vzniká na základě zjednodušení, přehánění nebo překroucení pravdy, generalizace a představení některých kulturních atributů jako „přirozených“.

Předsudek je přisuzování vlastností (většinou negativních) lidem dopředu, aniž bychom je znali. Někdy je předsudek definován jako negativní stereotyp. Předsudek obsahuje záporné hodnocení nebo odsouzení a je projevem negativního vztahu. (Stereotypy a předsudky, 2007)

Důležité je k této definici dodat, že jak na výše zmíněných stránkách, tak Jan Průcha (2001) uvádí, že někteří autoři považují předsudek za synonymum stereotypu. Kromě toho ale oba zdroje uvádí také to, že především stereotyp a někdy i předsudek může být jak pozitivní tak negativní.

K předsudku se pojí jeden pojem, který bychom určitě neměli opomenout a to je diskriminace. Stejně jako předešlé dva pojmy je diskriminace dvojího typu a to také pozitivní a negativní. Za negativní diskriminaci můžeme označit, když člověk znevýhodňuje někoho jiného na základě předsudků nebo stereotypů. Pozitivní diskriminaci můžeme vysvětlit tak, že jde naopak o zvýhodnění člověk.

Vysvětlením pojmu diskriminace pomalu uzavíráme tuto podkapitulu. Je jasné, že bychom zde mohli dopsat ještě daleko více pojmů a jejich definic, ovšem v tomto momentě jsou zde pro nás a pochopení této práce ty nejdůležitější vypsány. K některým těmto pojmům se vrátíme ještě dále v této práci a budeme tam definovat další související pojmy. Proto jsou zde zmíněny hlavně ty základní. Přejdeme tedy na poslední část této kapitoly s názvem Interkulturní psychologie.

1.3 Interkulturní psychologie

I když psychologie samotná je věda s dlouhou historií, její odvětví interkulturní psychologie je poměrně nová. Jak uvádějí někteří autoři ve svých dílech, např. Jan Průcha (2004) nebo Jiří Čeněk, Josef Smolík a Zdeňka Vykoukalová (2016), zájem o toto odvětví psychologie nejvíce vzrostl po druhé světové válce. Jan Průcha také ve své knize Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů (2004) zmiňuje i fakt, že touto oblastí psychologie se v době psaní publikace zabývají především zahraniční autoři a také v zahraničí se těší většímu rozvoji než u nás. Můžeme tedy předpokládat, že definice, které budeme od zmíněných autorů používat, budou mít své základy v zahraniční literatuře. Než ale přejdeme k definici, ještě zmíníme dobu, kterou můžeme považovat za vznik této oblasti psychologie jako vědeckého oboru, podle Jana Průchy (2004). Jde o rok 1969, kdy začal být vydáván časopis „Journal of Cross-Cultural Psychology“, u jehož zrodu stála skupina psychologů a jiných sociálních vědců, především z Kanady a USA. Když jsme si nyní přiblížili historii, přejdeme k definici pojmu interkulturní psychologie.

Interkulturní psychologie je svou podstatou komparativní věda: popisuje a srovnává vlastnosti a procesy lidské psychiky v závislosti na kulturních faktorech založených v odlišnostech etnik, národů, rasových, náboženských či jazykových skupin. Psychologické zkoumání kulturních faktorů se zaměřuje na variabilitu vyskytující se mezi těmito společenstvími, jež se projevuje v rozdílech v kognitivních procesech (v myšlení, poznávání světa), v interpersonálním chování a komunikaci lidí, v hodnotových orientacích, v postojích a předsudcích, ve výchovných stylech rodin a škol aj. (Průcha, 2004, s. 19)

Tuto definici si doplníme o tvrzení z publikace Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly od Jiřího Čenka, Josefa Smolíka a Zdeňky Vykoukalové (2016, s. 15): *Lidé kulturu (či různé kultury) tvoří a zároveň jsou jí (jimi) spoluutvářeni. Zde nachází interkulturní psychologie, která se snaží porozumět vztahu mezi sociálním chováním a kulturou, z níž toto chování vyrůstá.* V tomto vymezení interkulturní psychologie jasně vidíme, proč se o ní v této práci zmiňujeme. Tato práce zkoumá názory žáků 5. a 9. tříd základních škol, řečeno jinak zkoumá chování, postoje a předsudky těchto žáků. Můžeme tedy říci, že tato práce svým výzkumem částečně spadá do oblasti interkulturní psychologie. Ovšem tato práce se dá také zařadit do oblasti vývojové psychologie (kapitola 2), protože se snaží zkoumat i to, zda je rozdíl v názorech u starší či mladších žáků.

2 VYMEZENÍ POJMŮ Z OBLASTI PSYCHOLOGICKÉHO VÝVOJE JEDINCE

V první kapitole jsme si vymezili multikulturu a interkulturní psychologii. Tedy vědy, které se zabývají tématy spojenými s národnostními menšinami. V této kapitole se zaměříme na vývojovou psychologii, která se zabývá psychologickým vývojem jedince. V našem případě nás budou zajímat především oblasti vývoje dětí navštěvujících pátou a devátou třídu.

Nejdříve si vymezíme pojmy spojené s touto oblastí psychologie, zaměříme se na vysvětlení, jakým způsobem děti v daném věku ovlivňuje rodina, škola a další činitelé. Poté se zaměříme na pro nás důležité období, každé zvlášť.

Pojďme si nyní vysvětlit ten nejzákladnější a nejdůležitější pojem pro tuto kapitolu, a tím je psychologie. Využijeme vymezení od Milana Nakonečného (1998, s. 39): *Psychologie je empirická věda o prožívání a chování, o jejich výtvořech a o jejich determinaci*. K této definici máme i ze stejné publikace v příloze (PII) zjednodušené rozdělení věd, abychom lépe pochopili, kde se nachází psychologie v rámci systému různých věd.

Základním definováním psychologie jsme získali přehled o tom, čemu se věnuje psychologie jako taková a nyní si můžeme definovat její oblast, která nás pro tuto práci zajímá nejvíce a to je vývojová psychologie.

Vývojová psychologie patří k základním odvětvím psychologie. Zabývá se psychickým vývojem lidského jedince od jeho početí až po smrt. V širším slova smyslu je středem jejího zájmu nejen ontogeneze, tj. psychický vývoj jednotlivého člověka, ale i fylogeneze, tj. zkoumání psychických projevů chování a učení ve vývojovém sledu na rozdílném stupni evoluční řady. (Šimíčková-Čížková a kol. 1999, 2008, s. 7)

Tato definice je pro nás prozatím dostačující, kdy si z ní můžeme jasně vyvodit její předmět zkoumání. Je jím psychický vývoj jedince, který si nyní rozdělíme na různá období. Nezapomínejme na to že, je mnoho různých rozdělení období vývoje jedince, a to díky tomu, že se každý autor těchto rozdělení zabýval vývojem jedince z jiného pohledu. Nejznámější rozdělení nejspíše jsou od Freuda, Piageta nebo Kohlberga a samozřejmě mnoha dalších významných psychologů.

My použijeme obecnou definici rozdělení podle webových stránek Psychologie (© 2016):

Prenatální období – je vymezeno početím, splynutím ženské a mužské zárodečné buňky, pokračuje vývojem plodu v matčině těle a končí narozením, okamžikem, kdy dítě spatří světlo světa.

Novorozenecké období – zahrnuje první měsíc po narození, důležitý je zde především kontakt s matkou.

Kojenecké období – trvá do konce prvního roku života, charakterizuje je neuvěřitelně rychlý rozvoj dítěte.

Batolečí období – zahrnuje druhý a třetí rok. Rozvíjí se jemná motorika a specifické formy lidské komunikace.

Předškolní věk – končí vstupem do školy. Dítě používá řeč k regulaci svého chování, poprvé výrazněji překračuje rámec své rodiny.

Mladší školní věk – ohraničuje jej vstup do školy a věk jedenácti, dvanácti let, ve kterém se objevují první známky pohlavního dospívání. Postupuje rozvoj myšlení i sociálních vztahů, začíná se rozvíjet sebepojetí a sebehodnocení.

Období pubescence (puberta) – trvá přibližně do patnácti let. Jde o vývojové období plné biologických, psychických i sociálních změn.

Období adolescence – končí zhruba mezi dvacátým a dvaadvacátým rokem. Je charakteristické postupným osamostatňováním od původní rodiny, prohloubeným vztahem k vrstevníkům, rozvojem sexuality. Významná je volba povolání a profesní příprava.

Časná a střední dospělost – naplňuje dobu od 20 – 25 let do 40 – 45 let. Je to období zralosti s plnou realizací pracovní činnosti, důležitou náplní je manželství a rodičovství.

Pozdní dospělost -vztahuje se na období od 40 – 45 do 65 let. Toto období v zásadě charakterizuje změna rodinných vztahů a vrcholný profesní vývoj.

Stáří (senium) – poslední vývojové období, ve kterém se opět mění sociální zařazení člověka, částečně dochází i ke změně projevů osobnostních rysů.

Nyní, když jsme si vymezili období, vidíme že období vývoje jedince, které je pro tuto práci nejdůležitější, je přechod z období mladšího školního věku do období pubescence a přechod z období pubescence do období adolescence. Stejně jako dříve je dobré mít na paměti,

že u každého autora se může vyskytovat nejen jiné označení období vývoje jedince ale také trochu jiné věkové vymezení. Bude tedy dobré brát dané informace pouze orientačně, bližšímu vymezení pro nás důležitých období se v této kapitole ještě dostaneme.

2.1 Ovlivňující faktory

Na úvod této podkapitoly si hned uvedeme, co je jedno z nejdůležitějších témat psychologie podle autorů publikace *Přehled psychologie: Jedním z nejdůležitějších témat vývojové psychologie je otázka, v jakém poměru je vývoj určován zděděnými danostmi (vlohami) a vnějšími vlivy (prostředím)*, (Kern a kol., 1999, s. 127). Dále v této publikaci uvádí, že se někteří psychologové snaží vysvětlit průběh vývoje pouze na základě zděděných daností nebo na základě vnějších vlivů. My se ovšem přikloníme k tvrzení autorů publikace, na počátku nás spíše ovlivňují především genetické vlivy, ke kterým brzy přibudou i vlivy prostředí.

Protože v praktické části této práce budeme zjišťovat především vliv prostředí, zaměříme se na faktory, které sem spadají, jako je rodina škola ad. Než si vysvětlíme vlivy jednotlivých faktorů (činitelů), podíváme se ještě na definici pojmu socializace.

Kulturní vzorce charakteristické pro určitou společnost (jazyk hodnoty a sociální role) nejsou vrozené. Skupina je jedinci začíná předávat hned po jeho narození a tento proces, intenzivní zejména v prvních letech, probíhá po celý jeho život. Rodina, škola, vrstevnické skupiny, ale i podniky a státní správa jsou hlavními socializačními činiteli. (Montoussé, Renouard, 2005, s. 109)

Z této definice je jasné, že vývojová psychologie není jedinou vědou, která zkoumá vliv prostředí na jedince, v našem případě žáka základní školy. Dá se říci, že zkoumání těchto vlivů je hlavním cílem sociologie. I když nás zajímá pohled vývojové psychologie, není špatné vědět, že existuje i další hledisko.

Představíme si některé ovlivňující vnější faktory, kdy si přiblížíme především rodinu, školu, skupinu a masmédia. Jde o vnější faktory, které nejspíše nejvíce ovlivňují jedince (žáka) v dnešní době. Především vliv masmédií můžeme označit za stále narůstající a vliv rodiny za kolísající. Je to především způsobeno dnešní dobou, kdy rodiče stále více věnují čas práci, aby zajistili rodinu. Často jim uniká např.: k jakým nebezpečným tématům se dítě

může dostat na internetu, nebo pro něj nevhodným programům v televizi, místo toho, aby s ním mluvili o různých problémech či mu zodpověděli jeho otázky. I přes tento fakt ale nadále rodina zůstává silným ovlivňujícím faktorem, hlavně v mladším věku jedince (dítěte).

Vymezení jmenovaných ovlivňujících faktorů dle publikace Úvod do psychologie osobnosti od P. Cakirpaloglua (2012, s. 55 - 57):

Rodina

Rodina jako základní buňka na biologickou, psychologickou a sociální funkci. Vztahy mezi rodinou a širší společností jsou dynamické, ale zpravidla nepřímé. Sociální status, vzdělání, etická a náboženská příslušnost rodiny působí na život rodiny a na vztahy mezi jejími členy. Výsledkem je rozdílná socializace příslušníků totožné kultury a společnosti.

Škola

Škola mnohostranně ovlivňuje osobnost dětí. S příchodem do školy dítě musí přijmout nové normy a pravidla chování, vyvinout si smysl pro řád, disciplínu, odolnost vůči frustracím apod. V procesu systematického získávání vědomostí a světonázoru buduje tzv. společenské vědomí, které odráží hodnoty dané kultury a společenskou ideologii. Škola nás učí, co je pravdivé a dobré, ale také, co je nepravdivé a špatné. V tomto vývojovém období průběh a účinek socializace dětí rovněž závisí na modelu vedení ve škole či třídě, na osobnosti učitele, na rodičovském postoji vůči vzdělání atd.

Vrstevnická skupina

Skupina dětí nebo jedinců stejného věku a zájmů mají zásadní význam pro vývoj osobnosti. Interakce ve skupině podněcuje vývoj prosociálního bytí každého člověka, pocit solidarity, samostatnosti, zodpovědnosti a morálního citění. Referenční skupina vrstevníků významně ovlivňuje vývoj hodnotového systému každého člena. Členství ve skupině uspokojuje potřebu sounáležitosti, vytváří pocit spokojenosti a kladné sebepojetí.

Masmédia

Informační prostředky všestranně působí na člověka. Díky experimentům Bandury a Walterse vyšlo najevo, že osoby často napodobují prezentovaný obraz nebo řeč. Skutečné modely napodobování, zejména rodiče a pedagogové, jsou stále více nahrazovány filmem, televizí a dalšími vizuálními médii. Důvodem je, že virtuální modely jsou zřetelnější a kon-

krétnější než rodičovské nebo pedagogické rady a směrnice. Dalším fenoménem současné doby jsou počítače a internet. Počítačová gramotnost nyní představuje civilizační normu, kterou sdílejí lidé všech věkových kategorií, kultur a sociálního postavení. Zároveň sílí vliv internetu jako významného zdroje informací, ale také on-line komunikace a zábavy.

Vymezení, které jsme uvedli, je pro naše účely vyhovující a také dostačující. Zmíníme se ještě v souvislosti s internetem o kyberprostoru. Ve stejné publikaci, ze které jsme přebrali vymezení, poukazují na skutečnost, že díky ztotožnění se jedince s vlastnostmi počítačového modelu dochází k počítačovým závislostem, krádežím identit ad. Fakty nebo také činitelé, kteří ovlivňují asi nejvíce vývoj jedinců v našem věkovém rozmezí, jsme si již přiblížili a přejdeme tedy s přiblížením vývoje jedince v pro nás důležitých oblastech.

2.2 Období přechodu z dětství do adolescence (5. třída ZŠ)

Když si toto období určíme věkově, jedná se o období kolem 11 roku (10 -12 let) života dítěte. Mnoho autorů dává toto věkové vymezení do různých období. U některých najdeme věk cca 11 let jako konec mladšího školního věku, jiní ho řadí na začátek adolescence, nebo jinak řečeno do období prepubesce.

Podíváme se nyní na charakteristiku mladšího školního věku, tedy na to, co se vývojově u dítěte odehrává, než se dostane do námi zkoumaného věku.

Mladší školní věk

Období mladšího školního věku začíná zahájením školní docházky a končí s nástupem puberty (přibližně v 11 až 12 letech věku dítěte). Charakteristické jsou tyto rysy, stavy, procesy:

- *spolupráce - dítě rádo pomáhá (pocit užitečnosti), současně dostává srovnání šikovnosti s okolím, probíhá sebezdokonalování se, poznávání okolního světa a jeho principů*
- *soutěživost - roste motivace k výkonu, snaha být nejlepší, zaměření na dosažení zvoleného cíle -záměrná pozornost*
- *hlavním motivem je škola - děti se do ní těší, vyprávějí, co dělaly, jakých dosáhly úspěchů, co se naučily*

- *projevuje se naivní realismus (děti všemu důvěřují), který postupně přechází v kritický realismus*
- *stále se projevuje závislost na autoritách - největší autoritu mají rodiče a učitel, jsou vzorem chování; až kolem 10 věku vliv autorit oslabuje, dítě upřednostňuje kamarády před učitelem (hlavním projevem je konec žalování, solidarita)*
- *relativně psychicky klidné období - kladné citové ladění, družnost, extrovertnost, radostnost, bezstarostnost, hovornost*
- *později se projevuje potřeba začlenit se - ztotožnění se se skupinou plní funkci jakési přípravy na budoucí intimní a přátelské vztahy*
- *zlepšuje se paměť a postupně přechází od mechanické k logické a od krátkodobé k dlouhodobé, mozek přestane růst cca v 10 letech (Vývojová psychologie, © 2016)*

Z definice pro nás vyplývá, že dítě v tomto věku přestává být slepě závislé na uznání rodičů, nebo učitelů. Snaží se o dosažení uznání už spíše ze strany spolužáků a vrstevníků. Toto tvrzení nám potvrdí i následné dvě definice od různých autorů, kteří řadí vývoj dítěte kolem 11 roku života už na začátek dalšího vývojového období.

V prvním případě se jedná o definici od J. Langmeiera a D. Krejčířové, kteří řadí děti tohoto věku do první fáze (ze dvou fází) prepuberty v období pubescence (od 11 do 15 let). V druhém případě půjde o definici od P. Macka, který řadí věk 11 let také do první fáze, ale období adolescence. P. Macek rozděluje adolescenci na tři fáze, kdy nás teď zajímá především časná adolescence.

Fáze prepuberty (první pubertální fáze):

Začíná prvními známkami pohlavního dospívání, zejména objevením se prvních sekundárních pohlavních znaků. Končí nástupem menarche u dívek, resp. Analogickým vývojem u chlapců. U většiny našich dívek trvá tato fáze zhruba od 11 do 13let, u chlapců probíhá fyzický vývoj asi o 1 – 2 roky později. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 142)

Časná (raná) adolescence:

Projev prvních biologických a fyzických změn otevírá první „pasáž“ pro průchod z dětství do adolescence a posléze i do dospělosti. V zásadě se dá říci, že všichni adolescenti v období rané adolescence pohlavní dozrávání nastartují, většina ho v tomto období ukončí a u některých probíhá v podstatě při normálním vývoji do střední adolescence. Některé psy-

chické a sociální změny v rané adolescenci lze považovat za přímý důsledek pubertálních změn. Typické je např. zvýšení zájmu o vrstevníky opačného pohlaví, jenž je posilován právě projeveným pohlavním pudem a výskytem sekundárních pohlavních znaků. Některé změny v tomto věku jsou determinovány především společenskými podmínkami a nejsou zapříčiněny biologickým dozráváním. Například ve většině evropských zemí a USA absolvuje ke konci časné dospělosti většina dospívajících základní školu a přechází na střední školy. (Macek, 2003, s. 35 – 36)

Výše uvedenými definice nebo vymezeními jsme zjistili, jakým vývojem dítě (žák) prochází ve věku, který zhruba odpovídá věku našich žáků v 5. třídách základních škol. Můžeme tvrdit, že nejvýraznějším faktorem, který má dopad i na intenzitu ovlivňujících faktorů, je především pohlavní dozrávání, i když samozřejmě není jediným. Důležité je i to, že zájem dítěte (žáka) o uznání se přesouvá z rodičů a učitelů na vrstevníky. Pomalu přecházíme k poslední části této kapitoly, kdy se podíváme na vývojové změny dítěte (žáka) v 9. třídách základních škol.

2.3 Období konce adolescence (9. třída ZŠ)

V této poslední části kapitoly, kdy se zabýváme psychickým vývojem jedince, především dítěte, se zaměříme na žáky 9. tříd základních škol. Věkově se pohybuje zhruba kolem 15. roku života dítěte (žáka). Pro ucelenost, celkovou přehlednost a lepší orientaci si definice a vymezení tohoto věkového období převezmeme ze stejných zdrojů jako v předešlé podkapitole.

Nejdříve se podíváme na vymezení tohoto období, které je zpracováno na webových stránkách Studium-Psychologie.cz (© 2016):

Pubescence

Období pubescence (dospívání) začíná mezi 11. až 13. rokem a končí mezi 14. až 15. rokem života (délka období je velice individuální, stejně jako průběh a intenzita). Pubescent si vytváří svou identitu, pomalu přepisuje status "dítě" na status "dospělý". Hormonální změny přinášejí i zvýšenou emoční labilitu, úzkosti, pocity ztráty jistoty a problémy se sebezpřijetím. Pubescent má pocit, že mu dospělí nerozumějí (bývá k nim uzavřenější, vše neguje), je vztahovačný, mívá pocity méněcennosti, které kompenzuje začleněním se do nějaké par-

ty, jeho chování je impulzivní a nepředvídatelné. Jde o tzv. období "vulkanismu" ("hormonální bouře") a období vzdoru (odpor k autoritě).

Koncem období dochází k následujícím kognitivním vývojovým procesům:

- *abstraktní přemýšlení - přemýšlí, kým je (sebekriticky) a kým by chtěl být - je tak často v denním snění (představy všemocnosti a erotična)*
- *vědecké myšlení - uvažuje nejen o skutečnosti, ale o svých úsudcích, zvládá formální obecné operace (např. $(a+b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$)*
- *pocit výjimečnosti - jeho myšlenky jsou jediné správné, jsou jedinečné, potřeba je komunikovat (dlouhé diskuze), demonstrovat*
- *přebírání skupinové identity - skupina poskytuje oporu, sdílí zájmy a starosti, klade důraz na konformitu (styl řeči, oblékání, chování), má větší význam než rodiče (domov)*
- *první zamilovanost - navazování prvních kontaktů, nespělé pohledy, psaníčka, "tajné" schůzky*

Z předešlého vymezení můžeme tedy vyvodit, že v tomto věku už se jedinec snaží o samostatnost a vztah k autoritám jako je rodina či učitelé se mění. Další definice, která popisuje toto věkové období, je od J. Langmeiera a D. Krejčířové. V jejich definici se zaměříme především na popis biologických změn jedince. Protože věk 15 let mají uveden jako hraniční pro dvě období, vymezíme si obě.

Fáze vlastní puberty (druhá pubertální fáze):

Nastupuje po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. Pravidelný ovulační cyklus (u dívek) a schopnost oplodnění se dostavuje až za nějaký čas po prvních menzes (1 – 2 roky). Podobně i reprodukční schopnost chlapců je dosahována o něco později po dokončení vývoje hlavních sekundárních znaků. Zhruba můžeme období vlastní puberty vymežit věkem 13 – 15 let.

Období adolescence – zhruba 15 – 22 let:

Teprve v této době je postupně dosahována plná reprodukční zralost a dokončován tělesný růst. Rychle se mění postavení jedince ve společnosti. Běžně bývá tato věková skupina označována jako mladiství, dorost, teenagers. Tělesný růst však není rovnoměrný – dochá-

zí k určité disharmonii postavy. Dělá dojem tělesné nevyváženosti a pohybové neobratnosti, jako by si nevědělo se svým tělem rady. Významně se již odlišuje tělesná stavba dívek a hochů – zaoblování postavy u dívek, vyznačení svaloviny u chlapců. (Langmeier a Krejčířová s. 143 – 144)

Posledním popisem, který si uvedeme pro toto období, ho popisuje z pohledu spíše sociologického. Uvádí, jaké změny v chování jedince zde nastávají nebo také naznačuje, jaké postoje zastává jedinec vůči společnosti.

Střední adolescence:

Většinou datovaná od 14 do 16 let věku, je období, kdy je vlastní dospívání nejčastěji objektem úvah a hodnocení. V mnoha společnostech je charakteristické, že v této době se adolescenti snaží výrazně odlišovat od svého okolí, jinak se oblékají, preferují specifickou hudbu atd. Toto odlišné zaměření se pak spojuje v tom, co sociologický přístup k adolescenci charakterizuje jako specifický živní styl. resp. kulturu mládeže. (Macek, s. 36)

Touto poslední definicí jsme se dostali ke konci této kapitoly, v které jsme si přiblížili, jaké faktory ovlivňují jedince a také jaké období v jeho vývoji jsou pro nás důležitá v rámci výzkumu v praktické části. Pomalu přecházíme na poslední kapitolu teoretické části, kde nás čeká seznámení s tím, jak to v našem státě vlastně funguje v rámci soužití lidí z majority a minorit.

3 SITUACE NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN V ČR

Dostáváme se k poslední kapitole teoretické části. Zde si přiblížíme, jaké u nás jsou uznané národnostní menšiny, podíváme se na situaci ve Zlínském kraji. Jaký obraz lidí z národnostních menšin je u nás momentálně tvořen masmédií. Potom si představíme organizace či různé projekty na podporu soužití lidí z majority a minorit. Tuto kapitolu zakončíme pohledem na naše školství.

Definici, koho vlastně považujeme za člověka z národnostní menšiny (minority), jsme si napsali už v první kapitole teoretické části. Co jsme ještě nezmínili, je to, jaké v České republice máme zákonem uznané menšiny. Do roku 2013 jsme měli dvanáct uznaných národnostních menšin. Byly to Bulhaři (0,04%), Chorvati (0,02%), Maďaři (0,14%), Němci (0,38%), Poláci (0,51%), Slováci (1,89%), Srbové (0,02%), Romové (0,11%), Rusíni (0,01%), Rusové (0,12%), Řekové (0,03%) a Ukrajinci (0,22%), ke kt. se od roku 2013 přidali Vietnamci (0,17%) a Bělorusové (neuveďeno). Procentuální vyjádření podílu menšin na složení obyvatelstva, kt. uvádíme v závorce, je převzato z webových stránek multikulturazlin.cz (© 2015) – Sčítání lidu ČR roku 2001. Je jasné, že zde žijí lidé i jiných národností, ty však zatím nejsou oficiálně uznány. Důležitost oficiálního uznání národnostní menšiny nám vysvětluje část článku z webových stránek zpravy.idnes.cz:

Status národnostní menšiny komunitám umožňuje více rozvíjet jejich kulturu, tradice a především jazyk. V obcích s výrazným zastoupením např. Vietnamců či Bělorusů by se jejich děti mohly učit ve vietnamštině, respektive běloruštině. Oficiální postavení také členům menšiny zaručuje používat svůj jazyk ve styku s úřady i před soudy. Menšiny musí splňovat dvě základní podmínky. Jejich komunity musí v českých zemích historicky působit (přesná doba není stanovena) a mít dostatečný počet příslušníků s českým občanstvím (rovněž není upřesněn). (Status národnostní menšiny, © 2013)

Výhody pro lidi z národnostních menšin vyplývající z výše uvedené definice jsou celkem jasné a není třeba je nějak rozebírat. Co ovšem stojí za zmínku je fakt, že díky válce na Blízkém východě a v severní Africe, k nám čím dál víc proudí imigranti z těchto oblastí. To má ovšem za následek u části většinové společnosti strach z teroristických útoků a také vzrůstá podezřívavé chování vůči lidem ze stávajících menšin. Především masmédiá jsou v dnešní době velkým ovlivňujícím faktorem, kdy přináší různé články o činech, ať dobrých nebo špatných, lidí z národnostních menšin.

3.1 Situace v Zlínském kraji

Přibližme si situaci lidí z národnostních menšin ve Zlínském kraji. Jaké je procentuální rozdělení lidí z majority a minorit přímo v tomto kraji, se opět dozvíme ve výňatku z webových stránek multikulturazlin.cz (© 2015). Uvádí se zde, že z celkového počtu obyvatel kraje se při sčítání lidu (2001) k české národnosti přihlásilo 85,4% obyvatel, lidé hlásící se k národnostní menšině (nepočítáme možnost slezské a moravské národnosti, které při sčítání byly v nabídce výběru) tvoří dohromady asi necelých 0,5%.

Nyní se pro zajímavost podíváme, kolik uvádí statistický úřad na svých webových stránkách cizinců (bez azylu) žijících na území Zlínského kraje v minulém roce.

Podle předběžných údajů Ředitelství služby cizinecké policie žilo na konci roku 2015 ve Zlínském kraji celkem 8 571 cizinců (bez azylantů). Meziročně se tak jejich počet v kraji zvýšil o 465 osob, tj. o 5,7 %. Podíl cizinců žijících v kraji na celkovém počtu cizinců (bez azylantů) v republice činil v roce 2015 stejně jako v předchozím roce 1,8 %. (Cizinci ve Zlínském kraji, © 2016)

Pro srovnání s minulými lety si uvádíme také ze stránek statistického úřadu i výraznější změny počtu cizinců (bez azylu) v posledních dvaceti letech.

Změna počtu cizinců v kraji nebyla v dvacetileté časové řadě pravidelná. Přírůstky se nepravidelně střídaly s úbytky. K výraznému úbytku došlo v roce 1999, kdy došlo meziročně k poklesu o 624 osob (tj. o 8,8 %) a v letech 2004 a 2005, kdy byl zjištěn propad celkem o 2 189 osob (o 27,0 %). Výraznější přírůstky byly zaznamenány v letech 2000 až 2002, ve kterých počet vzrostl z 6,5 tis. osob (1999) na 8 262 (2002). Další výraznější vlna navyšování počtu cizinců v kraji se projevila v letech 2006 až 2008, kdy se počet zvýšil celkem o 2 487 osob na 8 413 v roce 2008. V dalších letech následovala mírná snížení počtu cizinců, která byla od roku 2013 vystřídána slabým nárůstem. V roce 2015 bylo meziroční navýšení počtu již výraznější, a to o 465 osob (o 5,7 %). (Cizinci ve Zlínském kraji, © 2016)

Jak vidíme, počty cizinců se ve Zlínském kraji mění, ale přesto, nebo právě proto, vedení kraje vstoupilo do projektu Multikultura Zlín, kde ve spolupráci s Evropskou unií a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy vytvořili internetové stránky, které napomáhají k porozumění cizincům a jsou vhodné i pro pedagogy, jako pomůcka při výuce ve školách. Můžeme tedy říci, že Zlínský kraj se aktivně zapojuje do problematiky soužití lidí z majority a lidí z minorit.

3.2 Organizace spolupracující s lidmi z minority

V této podkapitole se podíváme na různé státní instituce a neziskové organizace, které se zabývají spoluprací s lidmi z národnostních menšin. Jde nám hlavně o vytvoření obrázku, kolik možností se nabízí lidem z národnostních menšin a uvědomění si možnosti, kterými v případě zájmu můžeme pomoci.

Stránky státních institucí:

Správa uprchlických zařízení, Rada vlády pro národnostní menšiny, Odbor azylové a migrační politiky, Integrace cizinců na stránkách MPSV ČR, Informace pro cizince v České republice na stránkách MV ČR, Cizinecká policie České republiky, Azyl, migrace a integrace na stránkách MV ČR (Stránky státních institucí, ©2002)

Na stránkách státních institucí se např. dozvíme, kolik je v naší zemi lidí z národnostních menšin (cizinců). Na jakých projektech se náš stát podílí, aby se lidé z národnostních menšin mohli co nejrychleji a nejlépe přizpůsobit. Také jsou zde projekty, které mají lidem z většinové společnosti přiblížit např. různé kultury, aby se předcházelo špatným předpoklům vůči lidem z národnostních menšin.

Nestátní neziskové organizace:

Arcidiecézní charita Praha-Středisko Migrace; Centrum multikulturního vzdělávání, o.s.; Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.; Český červený kříž; Český helsinský výbor; Člověk v tísní, o.p.s.; Diakonie ČCE – Středisko celostátních programů a služeb; Diecézní charita Brno - Oddělení migrace; Evropská kontaktní skupina (EKS); GLE s.r.o.; Charita Česká republika; META, o.p.s. - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů; MOST PRO o. p. s.; NROS - Nadace rozvoje občanské společnosti; Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU); Poradna pro integraci (PPI); Poradna pro občanství, občanská a lidská práva (PPO); Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE); Sdružení pro integraci a migraci (SIMI) (Nestátní neziskové organizace, © 2015)

Jako další jsme si uvedli několik nestátních neziskových organizací, které také spolupracují s lidmi z národnostních menšin. Spolu se státními organizacemi se podílí na různých projektech, ať už zaměřených na lidi s majority nebo minorit. Výčet organizací, co jsme si uvedli, je pouze orientační, je mnohem více organizací a pokud člověk má zájem, může snadno najít jejich stránky na internetu.

3.3 České školství

Tuto kapitolu začneme definicí funkce školy:

Škola je nepochybně výraznou socializační institucí. V rámci této socializační (výchovné) funkce, má-li škola plnit nároky společnosti, spočívající v předávání kultury a zachování její kontinuity, musí být výchovný proces organizován s úmyslem přiblížit mladé generaci všechna významná schémata, z nichž by pochopila, co se bude od ní očekávat v dalším životě. (Kraus a kol., 2001, s. 86)

České školství si přiblížíme v závislosti na jeho úkolu naučit děti z majorit a minorit žít vedle sebe v dobrém nebo alespoň neutrálním stavu. Na základních školách se problematice soužití lidí z majority a minorit věnují hlavně v předmětu občanské výchovy, kdy samotné učebnice jsou koncipovány tak, aby děti naváděly k pozitivnímu nebo alespoň neutrálnímu názoru na lidi z národnostních menšin. Do této snahy ovšem hodně zasahují média, která přináší i negativní informace o lidech z národnostních menšin, nebo rodiče, u kterých se negativní názor může projevit také.

Berme ovšem v úvahu, že vzdělávání ať už na základních nebo jakýchkoli jiných školách se řídí podle vzdělávacích programů. J. Průcha v publikaci Přehled pedagogiky (2000, s. 215 – 216) uvádí tři hlavní programy vzdělávání na základních školách vycházející ze Standardu základního vzdělávání. Jsou jimi Vzdělávací program Základní škola, Obecná škola, Národní škola. Každý program se zaměřuje na trochu jinou stránku výuky. Jde především o rozdílnost výuky předmětů nebo rozdílnost v nabídce vyučovaných předmětů. Důležitým faktem, který ještě zmíníme, je spolupráce. Myslí se spolupráce s různými institucemi, již B. Kraus a kol. vymezili trojím charakterem:

Formální – sledující požadované minimum a splňující formální potřeby (vykázat tuto spolupráci), dnes je takovou formou třeba i sponzorství. Spontánní – spojený se stimulačními situacemi (např. pořádání nějaké akce či úpravy školy apod.). Systematický – sledující co největší efekt v působení na děti a mládež. (Kraus a kol., 2001, s. 93 – 94)

Kraus také v souvislosti s charaktery zmiňuje, že by měla být iniciativa na straně školy, ale často tomu tak není. Většinou se o spolupráci zajímají přímo jednotliví učitelé než vedení školy. V dnešní době a v našem multikulturním státě je ovšem spolupráce důležitá. Jak ta škol s institucemi, tak také ta lidí z majority a minorit.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Výzkumným problémem je v našem případě zjistit názory některých dětí ze Zlínského kraje na soužití s národnostními menšinami v České republice. Zajímat nás bude, zda se liší názory dětí, které jsou vývojově na začátku puberty a názory dětí, které jsou pubertálním vývojem ovlivněny již více. Přesněji se zaměříme na žáky 5. a 9. tříd základních škol. Zajímat nás také bude, zda o této problematice něco vědí.

4.1 Výzkumné otázky a vymezení hypotéz

Když jsme si popsali výzkumný problém, který chceme zkoumat, vymezíme si přesné otázky, které nás zajímají nejvíce. Jsou to tyto čtyři otázky:

1. Liší se názory žáků 5. a 9. tříd, v závislosti na tom kde navštěvují školu, na soužití lidí s majoritou a minorit?
2. Jaké názory slyší nejčastěji na soužití lidí z majority a minorit?
3. Jakou zkušenost mají sami žáci s lidmi z minorit, popř. z majority?
4. Kde nejčastěji slyší žáci probírat téma soužití lidí z majority a minorit?

Z těchto výzkumných otázek jsme si stanovili následující hypotézy:

H₁: Názory žáků 5. a 9. tříd z většího města jsou mírnější než názory žáků 5. a 9. tříd z menšího města.

H₂: Žáci častěji slyší negativní názor na soužití lidí z majority a minorit než pozitivní.

H₃: Žáci mají spíše dobrou zkušenost s lidmi z minorit, popř. z majority než špatnou.

H₄: Žáci se nejčastěji s tématem soužití lidí z majority a minorit setkávají ve škole.

4.2 Metoda sběru dat

Pro sběr dat jsme použili kvantitativní metodu s využitím anonymního dotazníku. Vzor použitého dotazníku je přiložen k bakalářské práci jako příloha PI. Otázky použité v dotazníku se vztahují k dané problematice. Použity byly otázky otevřené, polootevřené i uzavřené. První otázky v dotazníku jsou brány jako formativní, nebo můžeme označit také za rozřazovací.

4.3 Předvýzkum

Při předvýzkumu byl dotazník rozdán 10 respondentům. Respondenti uvedli, že otázky v dotazníku pro ně byly srozumitelné a jasné. U předvýzkumu všichni respondenti vyplnili dotazníky v pořádku a bez problémů.

4.4 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem jsou žáci 5. a 9. tříd základních škol ve větším a menším městě. Pro rozlišení mezi městy využijeme počet obyvatel. Město do 15 000 obyvatel budeme považovat za menší, nad 15 000 obyvatel zase budeme považovat za větší město. Žáci byli vybráni záměrně, aby bylo možné zjistit, zda se liší názory vývojově mladších a starších dětí na danou problematiku. Stejně tak samotné školy, aby bylo možné posoudit, jestli se názory liší s ohledem na umístění školy (velké město x malé město). Podařilo se rozdat 118 dotazníků respondentům, ze kterých jsme pro náš výzkum použili 103 dotazníků od respondentů. 15 dotazníků muselo být vyřazeno pro nesprávné nebo neúplné vyplnění.

Složení 103 respondentů, od kterých jsme zpracovali data, bylo následující: 67 (65%) respondentů z menšího města a 36 (35%) respondentů z většího města. Bohužel vyváženějšího složení se nepodařilo dosáhnout z důvodu, že některé školy, hlavně z většího města, se odmítly podílet na výzkumu. Rozložení respondentů podle tříd v jednotlivých městech bylo následující. Ve větším městě to bylo 19 respondentů z 9. tříd, z toho 8 dívek a 17 respondentů z 5. tříd, z toho 5 dívek. Rozdělení v menším městě bylo následující: 44 respondentů z 9. tříd, z toho 21 dívek a 23 respondentů z 5. tříd, z toho 9 dívek.

Naši skupinu respondentů si můžeme rozdělit i z pohledu toho, zda jsou nebo nejsou z národnostní menšiny. Z celkového počtu 103 respondentů se jich 6 přihlásilo k národnostní menšině. I když je to velmi malá část, pro výzkum jsme se rozhodli zohlednit i toto rozdělení, kdy např. u třetí hypotézy budeme brát v úvahu pohled ze strany žáků hlásících se jak majoritě tak k minoritám. Při výzkumu se jeden z respondentů vyjádřil, že se cítí být dvojnásobnou národností jak české, která je charakteristická pro majoritu, tak i národností u nás minoritní. Proto mu bylo umožněno vyplnit celý dotazník, kdy jeho názor je zpracován u otázek pro majoritu i minoritu a samozřejmě i u společných.

5 VYHODNOCENÍ SESBÍRANÝCH DAT

Než se přesuneme k samotné interpretaci pro nás nejdůležitějších dat z našeho výzkumu, uvedeme si ještě, podle jaké literatury byly data zpracována. Jedná se o publikaci od Miroslava Chrásky *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu* (2007), podle níž byl sestaven i anonymní dotazník, který sloužil ke sběru dat. Měli bychom ještě říci, že předvýzkumu se bohužel neúčastnil žádný žák z minorit, proto výsledky z předvýzkumu můžeme porovnávat u otázek společných nebo mířených na majoritu.

Na závěr úvodu této kapitoly si ještě uvedeme, že při vyhodnocení dat bude převládat prezentace. Je to z důvodu, že v době zpracování dat se nepodařilo najít odbornou publikaci, se kterou by se dala porovnat naše data. Nemůžeme ovšem vyloučit, že neexistuje. Bylo nalezeno několik úvah na internetových stránkách na téměř stejné nebo podobné téma.

5.1 Prezentace a interpretace dat

Nejdříve si uvedeme výsledky z našich rozdělovacích otázek tedy z otázek 1., 2., 3. a 4. První tři otázky jsou zpracovány v následující tabulce.

Tab. 1: Tabulka k otázkám 1, 2 a 3

	5. třída		Celkem	9. třída		Celkem
	Dívky	Chlapci		Dívky	Chlapci	
Větší město	5	12	17	8	11	19
Menší město	9	14	23	21	23	44
Celkem	14	26	40	29	34	63

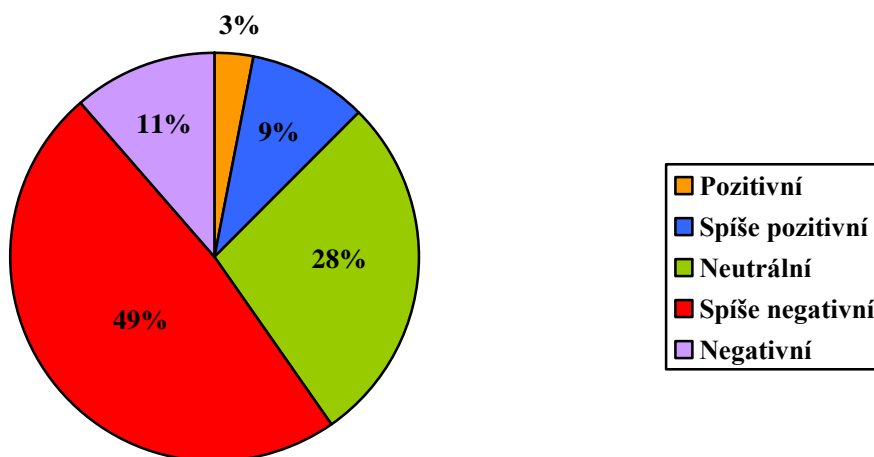
Výsledek u otázky č. 4 rozdělení na žáky z majority a minorit je následující 98 respondentů z majority a 6 z minorit. U čísla 98 se nejedná o překlep, ale ještě jednou si připomeneme, že jeden z respondentů se hlásí jak k české národnosti tak národnosti minoritní a jeho názor bereme v úvahu u všech otázek.

Nyní si určíme, které z otázek jsme se rozhodli zpracovat pro potvrzení našich hypotéz. Jde o otázky číslo 11. – 16. a otázky číslo 18.a 19. Pro ucelenější přehled se otázkám nebudeme věnovat podle číslování, ale podle návaznosti na sebe s ohledem na výzkumný problém. Nejdříve si tedy zpracujeme otázky číslo 12. a 13., což znamená, že začneme méně osobními otázkami. Dané otázky zjišťují, jaký názor děti z majority slyší na lidi z minorit a obráceně.

Přejdeme tedy k otázce číslo 12., která zní: Jaké názory na lidi z národnostních menšin slyšíš nejčastěji? Otázka je zaměřena na žáky z majority, kteří odpověděli následovně. 3 (tj. 3%) z respondentů uvedli, že nejčastěji slyší pozitivní názory, 9 (tj. 9%) z nich uvedlo spíše pozitivní, 27 (tj. 28%) se vyjádřilo, že slyšeli spíše neutrální názory, 47 (tj. 49%) přiznalo, že názory, které slyší, jsou spíše negativní. Přímo negativní názory na lidi z národnostních menšin slyšelo 11 (tj. 11%) respondentů. Potvrzuje se nám tedy předpoklad z předvýzkumu, a to že naše skupina respondentů slyšela převážně spíš negativní názory na lidi z minorit. Na další stránce se podíváme na graf, který vyjadřuje zjištěná data v procentech.

Obr. 1: Graf k otázce č. 12

Nejčastěji slyšené názory na lidi z minorit

Pro doplnění si ještě uvedeme tabulkový přehled, z kterého jsme čerpali data k předchozímu grafu, kde můžeme vidět, že nezávisle na sobě ve všech ročnících uváděli nejčastěji odpověď u otázky: Jaké nejčastěji slyšíš názory na lidi z národnostních menšin?, spíše negativní.

Tab. 2: Tabulka k otázce č. 12

	Žáci - větší město		Žáci - menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
Pozitivní	1	0	2	0	3
Spíše pozitivní	1	3	4	1	9
Neutrální	6	2	6	13	27
Spíše negativní	7	12	7	21	47
Negativní	1	1	1	8	11

U respondentů hlásících se k minoritám byly odpovědi na otázku č. 13: Jaké nejčastěji slyšíš názory na lidi z většinové společnosti?, následující. Jeden respondent uvedl pozitivní, takéž 1 respondent spíše pozitivní a čtyři se přiklonili k možnosti neutrální. Odpovědi spíše negativní a negativní, nevolil žádný z respondentů hlásících se k minoritám. Můžeme tedy říci, že u našich respondentů z minorit, převládají v okolí pozitivní nebo neutrální názory na lidi z většinové společnosti.

Další data, která si uvedeme, se vztahují k otázce číslo 14. Ta zní následovně: Kde nejčastěji slyšíš probírat téma soužití s lidmi z národnostních menšin? Na tuto otázku odpovídaly jak děti z majority tak z minorit. Než si začneme prezentovat data z následující tabulky, je dobré si uvést, že zde respondenti mohli uvést až 3 možné odpovědi.

Tab. 3: Tabulka k otázce č. 14

	Žáci - větší město		Žáci - menší město		Celkem
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída	
Rodiče a příbuzní	9	4	5	19	37
Škola	6	10	6	23	45
Kamarádi	1	3	5	12	21
Média	16	15	19	39	89
Jiné	1	1	0	0	2

V tabulce můžete vidět, že 89 respondentů, což je 46% z celkového výsledku, uvedlo, že toto téma slyší nebo vidí probírat nejvíce v médiích (televize, internet atd.). Jako další místo, kde se setkali s touto tematikou, byla škola, kdy tuto možnost uvedlo 45 respondentů, tedy asi 23% z celkového výsledku. Po možnosti školy uvedlo 37 respondentů, asi 19%, rodiče a příbuzné, 21 respondentů uvedlo, že o tomto tématu slyšeli mluvit kamarády, což je 11%. 2 respondenti, tedy 1%, uvedli možnost jiné.

Jak můžete v tabulce vidět, oba to byli žáci jedné školy ovšem v různých ročnících. Nezávisle na sobě uvedli jako další možnost cestu do školy. Přesněji uvedli, že slyšeli rozebírat tyto témata lidi např. na trolejbusových nebo autobusových zastávkách, když ráno jeli do školy nebo odpoledne ze školy. Z těchto výsledků můžeme vyvodit, že není dobré podceňovat to, jestli žáci, alespoň v našem případě, o dané problematice slyšeli či nikoli.

V našem případě jasně vyplývá, že probírání tématu soužití lidí z majority a minorit v médiích se nevyhnou ani žáci základních škol. Je tedy s podivem, že při sbírání dat na jedné ze škol jsme narazili na názor jednoho z pedagogů, kdy se vyjádřil, že žáci si žijí ve svém vlastním světě, kterému se podobná témata vyhýbají. S tímto názorem bychom si na základě sesbíraných dat mohli dovolit nesouhlasit.

V návaznosti na předchozí otázku si uvedeme ještě výsledky sesbíraných dat u otázky číslo 11. Její znění bylo: Probíral/a jsi s někým tématu související s národnostními menšinami? Pokud ano s kým? Z celkového počtu 103 respondentů jich 61 uvedlo ne, což je 59% a 42 respondentů uvedlo možnost ano, což vychází 41%. Pouze u žáků 9. ročníku na ZŠ ve větším městě převládla odpověď ano. U žáků 5. tříd v obou městech více uváděli odpověď ne a v případě žáků v 9. ročníku ZŠ v menším městě rozdílem dvou bodů převažovala odpověď ne.

Pokud respondent zvolil možnost ano, zajímalo nás také, s kým vedl rozhovor na témata o soužití lidí z minorit a majority. Celkem se objevily 3 možnosti, s kým žáci probírali problematiku soužití. Byli to učitelé, někdo z příbuzných a kamarádi nebo spolužáci. V nadcházející tabulce můžeme vidět, kolikrát se dané možnosti objevily v jednotlivých třídách. Jakékoli příbuzné jsme v tabulce označili pojmem rodina a možnosti kamarádů a spolužáků jsme spojili do jednoho řádku.

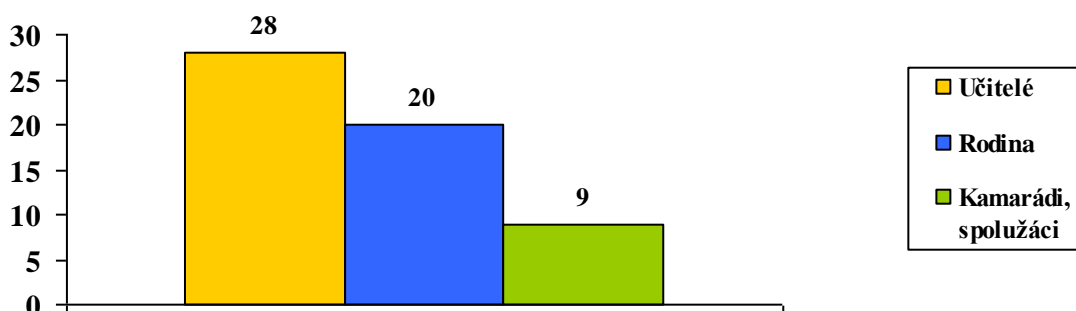
Tab. 4: Tabulka k otázce č. 11 – odpověď Ano

	Žáci - větší město		Žáci - menší město	
	5. třída	9. třída	5. třída	9. třída
Učitelé	5	7	1	15
Rodina	2	5	2	11
Kamarádi, spolužáci	0	4	0	5

Celkový počet možností u jednotlivých položek v tabulce zobrazuje následující graf, kdy můžeme vidět, že žáci se mnohem více baví o tématech souvisejících s lidmi z minorit s učiteli ve škole. Je dobré vzít v úvahu, že částečně to může být způsobeno tím, že na základních školách v rámci občanské nauky se učitelé s žáky dotknou i probatiky soužití v rámci multikultury.

Obr. 2: Graf k otázce č. 11

Možnosti u otázky č. 11 (Ano)

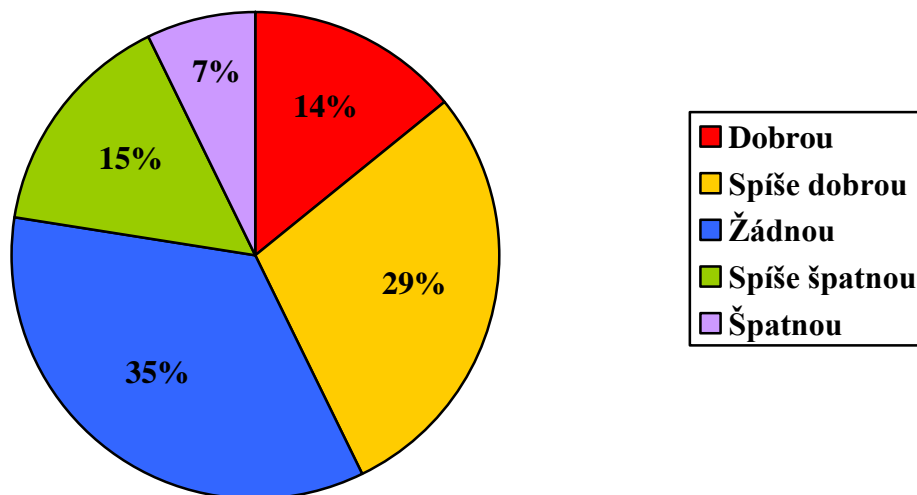
Pomalou se přesuneme k vyhodnocení dalších otázek a to čísla 18. a 19. Tyto otázky zkoumaly, jaké zkušenosti mají žáci z majority s lidmi z minorit a naopak. Otázka č. 18 byla pro žáky z minorit a z našich 6 respondentů se vyjádřili 3, že mají dobrou. Dva respondenti uvedli možnost spíše dobrou a pouze 1 respondent se vyjádřil, že má spíše špatnou zkušenost.

U otázky č. 19 mířené na žáky z majority jsme zjistili následující. Možnost, že mají dobrou zkušenost, volilo 14 respondentů, za spíše dobré označilo své zkušenosti 28 respondentů. 34 respondentů se vyjádřilo, že nemá žádnou zkušenost, 15 označilo možnost spíše špatnou a 7 respondentů možnost špatné zkušenosti. Právě uvedená data si ještě vyjádříme procentuálně na následujícím grafu.

Obr. 3: Graf k otázce č. 19

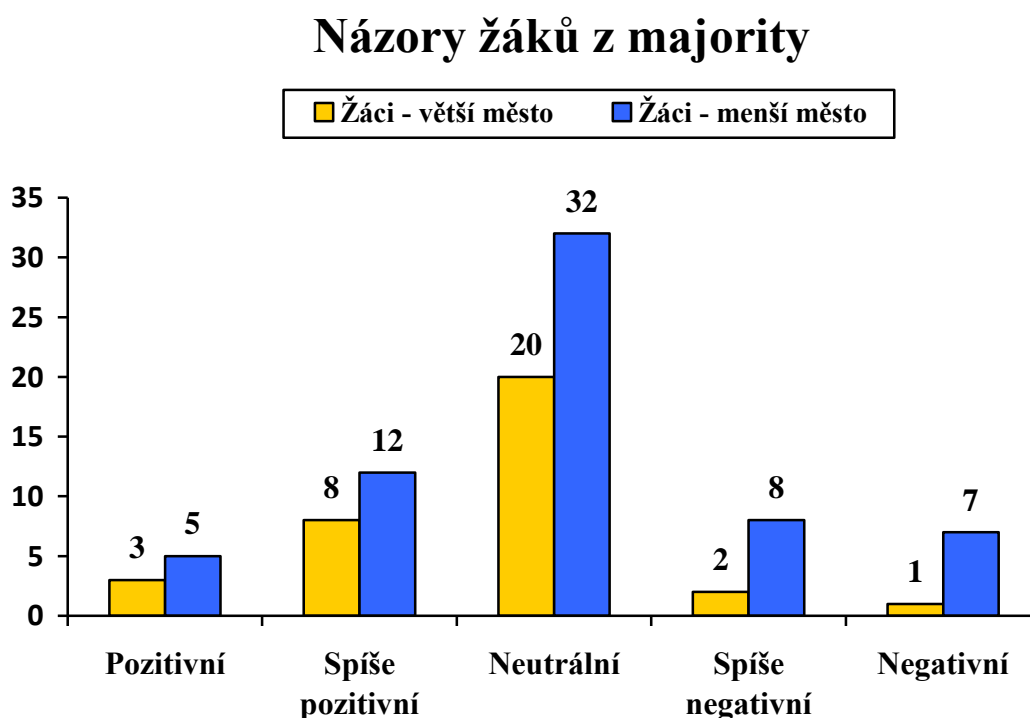
Zkušenosti žáků z majority s lidmi z minorit

Ze zjištěných výsledků můžeme tedy předpokládat, že zkušenosti naši respondentů jsou spíše dobré či dobré, případně žádnou zkušenost nemají. V případě respondentů, kteří uvedli, že žádnou zkušenost nemají, mohlo hrát roli to, že zkušenosti, které měli, v nich nevyvolaly emoce natolik silné, aby se rozhodli pro jinou variantu. Měli bychom na to myslet hlavně proto, že v obou městech se nachází lidé z národnostních menšin a také v každém ročníku je nejméně jeden žák z minority. Dá se tedy předpokládat, že zkušenost někteří měli ovšem tak málo emocionální, že ji nepovažují za důležitou.

Přejdeme nyní k otázkám č. 15 a 16, které budou poslední graficky znázorněny, protože se vztahují na hypotézy námi zkoumané. Obě otázky zkoumají, jaký názor mají žáci na lidi z minorit, otázka č. 15 a lidi z majority, otázka č. 16. Jedna byla určena pro žáky hlásící se k majoritě a druhá pro žáky hlásící se k minoritám. Nejdříve se tedy podíváme na výsledky z odpovědí žáků z majority. Číselné výsledky nám zpracovává následující graf.

Obr. 4: Graf k otázce č. 15

Z grafu vyplývá, že nejvíce respondentů má na lidi z minorit neutrální názor. Pokud se na topodíváme procentově, vychází nám, že neutrální názor zvolilo 53% respondentů, u pozitivní to bylo 8%, spíše pozitivní označilo 21%, spíše negativní pak 10% a přímo negativní označilo 8% respondentů. U této otázky bychom měli brát u úvahu i možnost, že respondenti označili nejvíce možnost neutrální, protože nechtěli své názory úplně vyhranit.

Pokud se ovšem podíváme na výsledky u předchozích otázek, měli bychom zvážit také možnost, že vyhraněný názor většina respondentů opravdu nemá. Nejvíce slyší probírat téma soužití v médiích, kde jsou jak pozitivní tak negativní zkušenosti. Také uvedli, že nejvíce téma řešili s učiteli, nejspíše díky tomu, že v rámci přípravy do života by se měli žáci naučit soužití i s jinými lidmi. A nakonec 35% respondentů hlásících se k majoritě uvedlo v otázce č. 19, že nemá žádnou zkušenost s lidmi z národnostních menšin. Díky tomu si můžeme dovolit tvrdit, že když zvolili možnost neutrálního názoru na lidi z minorit, jde o co nejobektivnější posouzení jejich názoru. V případě otázky č. 16, kdy jsme se ptali na názor žáků z minorit na majoritu, byly výsledky následující. 2 respondenti označili své názory za pozitivní, 1 pak za spíše pozitivní a 3 zvolili možnost neutrální. Můžeme tedy

prohlásit, že v našem případě mají žáci z minorit neutrální nebo i dobrý názor na lidi z majority.

Krátce se ještě podíváme na zbylé výsledky vyplývající z dotazníkového šetření. Otázka č. 17 byla zaměřena na to, zda se žáci vůbec zajímají o situaci lidí z minorit v České republice. Že se opravdu zajímají uvedli pouze 4 respondenti, 21 respondentů uvedlo, že spíše ano, 16 respondentů uvedlo, že neví, 39 uvedlo, že spíše nezajímají a 23 jich uvedlo, že se o situaci nezajímají vůbec.

Závěrečné tři otázky měly v dotzání sloužit hlavně jako oddechové, ovšem odpovědi, které na ně respondenti napsali, stojí za zmínku. Z počtu 103 respondentů uvedlo 22 (tj. 21%), že se zajímají o cizí kulturu (u otázky č. 20). V následující otázce (č. 21) měli napsat jakou a proč. Většinou se objevovala odpověď, že se jim buď líbí historický bohatá kultura jako egyptská (pyramidy), nebo čínská (vynálezy – střelný prach). Další nejčastější odpovědí bylo, že mají příbuzné nebo známé, kteří cestovali do země, odkud ona kultura pochází, či tam přímo žijí. Opět si uvedeme příklad čínské kultury, kdy respondent uvedl, že se o ni zajímá, protože jeden z rodičů tam pravidelně jezdí na obchodní schůzky. Také se objevila odpověď jak u žáků 5. tříd tak 9. tříd, že se zajímají o islámskou kulturu v souvislosti s terorismem. U poslední otázky č. 22. odpovědělo 25 (tj. 24%) respondentů, že by mělo nápad. Jednalo se hlavně o nápady, kdy zdůrazňovali komunikaci mezi oběma stranami a někteří také zmínili, že je důležité najít kompromis v rámci společných vztahů.

Poslední otázky, jejichž výsledky zmíníme, budou č. 5 až 10. V otázkách jsme se ptali, zda znají pojmy multikultura, negativní a pozitivní diskriminace. Přes polovinu respondentů uvedlo, že dané pojmy neznají. Ovšem když se zpracovávala data z dotazníků, naopak kolem poloviny vědělo, že pojem multikultura má souvislost tím, že žije na jednom místě více lidí z různých kultur. Podobné výsledky byly i u pojmu negativní diskriminace. Pojem, s kterým se zatím naši respondenti spíše nesetkali, byla pozitivní diskriminace. Při dotazníkovém šetření uvedli i někteří dozorující učitelé, že si nejsou jisti, jak tento pojem vysvětlit.

5.2 Vyhodnocení hypotéz

Nyní přejdeme k vyhodnocení našich hypotéz z dat získaných dotazníkovým šetřením.

H₁: Názory žáků 5. a 9. tříd z většího města jsou mírnější než názory žáků 5. a 9. tříd z menšího města.

K této hypotéze se vztahují otázky č. 15. a 16. Po vyhodnocení dat z otázek a přihlédnutí ke složení vzorku našich respondentů jsme došli k závěru, že mírnější názory na lidi z národnostních menšin mají. Není to ovšem nějak velký a tudíž významný rozdíl. Hrát v tom bude roli hlavně fakt, že v obou případech měli žáci zhruba stejné informace hlavně z médií a od učitelů, kteří je vyučují. Když se podíváme na graf č. 4, vidíme, že nejvíce respondentů z obou měst uvedlo, že mají spíše neutrální názor na lidi z národnostních menšin případně na soužití s nimi. Hypotézu H₁ tedy můžeme označit za pravdivou podle zjištěných dat u skupiny našich respondentů.

H₂: Žáci častěji slyší negativní názor na soužití lidí s majority a minorit než pozitivní.

K druhé hypotéze jsme si zpracovali otázky č. 12. a 13. Využijeme rozdělení naší skupiny respondentů a podíváme se, jaké slyší názory žáci hlásící se k majoritě a jaké slyší názory žáci hlásící se k minoritám. Z pohledu našich respondentů z majority tuto hypotézu potvrzujeme, protože 5 respondentů uvedlo, že slyší spíše negativní nebo přímo negativní názory na lidi z minorit. Ovšem z pohledu respondentů patřících do minorit s touto hypotézou souhlasit nemůžeme. Je to proto, že většina z nich uvedla, že slyší neutrální názory a zbytek respondentů uvedl, že slyší spíše pozitivní nebo pozitivní.

H₃: Žáci mají spíše dobrou zkušenost s lidmi z minorit, popř. z majority, než špatnou.

Třetí hypotézu si ověříme na otázkách č. 18. a 19. Když se podíváme na výsledky zpracovaných dat z těchto otázek, vidíme, že u respondentů z minorit můžeme tuto hypotézu potvrdit. Z 6 respondentů se 5 vyjádřilo, že mají dobrou nebo spíše dobrou zkušenost a pouze jeden, že má spíše negativní. Taktéž u respondentů z majority, kdy 43% respondentů se přiklonilo k dobré nebo spíše dobré zkušenosti oproti 22%, kteří se vyjádřili, že mají spíše špatnou nebo špatnou zkušenost. 35% respondentů z majority uvedlo, že zkušenost nemají žádnou.

H₄: Žáci se nejčastěji s tématem soužití lidí z majority a minorit setkávají ve škole.

K této hypotéze využijeme data získaná z otázky č. 14. Po prostudování výsledků dané otázky musíme tuto hypotézu odmítnout. Je to z důvodu, že škola se umístila až na druhém místě. Na prvním místě nejvíce respondenti uváděli média, tedy televize, internet atd.

6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

V doporučení pro praxi si uvedeme pár poznatků získaných sběrem dat a vyhodnocením dotazníkového šetření. Tyto poznatky nejsou nijak závazné, každopádně by nebylo úplně od věci, kdybychom se nad nimi alespoň zamysleli.

Prvním poznatkem, který si můžeme odvodit, je fakt, že i když to nevypadá, tak jak žáci pátých tak i devátých tříd jsou vnímaví ke svému okolí a je jedno, zda jsou z většího nebo z menšího města. To, že na první pohled neukazují, co všechno jsou schopni vstřebat za informace, neznamená, že to nedělají. Znalosti, které mají hlavně díky médiím a škole, jsou schopni využít. Alespoň to dokázali naši respondenti, když odpovídali na otázku, jestli mají nápad na změnu vztahů lidí s majoritou a minorit. Jejich odpovědi typu, jak je důležité komunikovat a vzájemná tolerance, jsou důkazem, že probírání i důležitých témat s nimi není věc úplně marná.

Ještě se vrátíme k médiím a jejich vlivu. Už v první části jsme si uvedli, že vliv médií všeobecně na jedince roste. Měli bychom být tedy pozorní k tomu, s čím mohou mladší generace přijít přes média do styku. Není nutné hned něco zakazovat nebo se je snažit záměrně izolovat. Spíše bychom mohli doporučit, aby se v případě toho, že dítě přijde i s nečekaným tématem, byla schopná vést co možná nejobjektivnější diskuzi.

Pokud vezmeme v úvahu dané poznatky při práci nebo komunikaci s mladší generací, tedy alespoň v případě našich žáků, může to pomoci i v jejich přípravě na život dospělého do budoucna. Závěrem si naše doporučení převedeme do bodů.

- Nepodceňovat vnímání žáků
- Nepodceňovat jejich znalosti a myšlení
- Sledovat možný vliv médií
- Přemýšlet nad naším vlivem do budoucna

ZÁVĚR

Dostali jsme se ke konci této práce a zbývá nám tedy jediné. Shrnout výsledky naší práce a zhodnotit, zda jsme opravdu zjistili, co jsme chtěli. V první části jsme se seznámili s různými vědami, které se nějakým způsobem alespoň okrajově zabývaly buď soužitím lidí z minorit a majority, nebo se zabývají tím, co vše může ovlivňovat naše vybrané respondenty z vývojového nebo výchovného hlediska.

Vzpomněli jsme například multikulturu, která se zabývá soužitím lidí z různých kultur, pak jsme vzpomněli interkulturní psychologii. Poměrně novou vědu, která se zabývá tím, jak toto soužití ovlivňuje psychiku daného jedince. Dále jsme se seznámili s vývojovou psychologií, která zkoumá psychický vývoj jedince. Přesněji jsme se zaměřili, jakými vývojovými změnami prochází naši respondenti, tedy žáci 5. a 9. tříd. Nebo také jaké mohou být ovlivňující faktory v jejich věku. A nakonec jsme se seznámili krátce se situací lidí z národnostních menšin v České republice.

V praktické části jsme si vymezili výzkumný problém, z kterého jsme vymezili hypotézy, které jsme se rozhodli ověřit zpracováním dat ze sestrojeného anonymního dotazníku. Dotazník obsahoval 22 otázek, kdy jsme sedm z nich použili pro ověření našich hypotéz. Získali jsme celkem 118 vyplněných dotazníků, z nichž jsme museli 15 pro neúplné nebo špatné vyplnění vyřadit. Nakonec jsme tedy byli schopni zpracovat data od 103 respondentů, z nichž jeden uvedl, že se cítí být národností české, která je majoritní, tak se hlásil i k národnosti minoritní. Byla mu udělena výjimka, kdy jeho odpovědi byly zpracovány jak u otázek společných tak u otázek zaměřených na žáky buď z majority, nebo minority.

První hypotézu, která zněla „Názory žáků 5. a 9. tříd z většího města jsou mírnější než názory žáků 5. a 9. tříd z menšího města“, jsme potvrdili za použití získaných dat z otázek číslo 15. a 16. Druhou hypotézu, znějící „Žáci častěji slyší negativní názor na soužití lidí s majority a minorit než pozitivní“, jsme potvrdili výsledky dat z otázek číslo 12. a 13.

U třetí hypotézy, „Žáci mají spíše dobrou zkušenost s lidmi z minorit, popř. z majority než špatnou“, jsme potvrdili její správnost daty z otázek 18. a 19. Poslední hypotézu, „Žáci se nejčastěji s tématem soužití lidí z majority a minorit setkávají ve škole“, jsme ověřovali na otázce číslo 14. Nakonec jsme poslední hypotézu jako jedinou odmítli. Na závěr si uvedeme, že v doporučení pro praxi jsme si uvedli několik poznatků, nad kterými by nebylo špatné zapřemýšlet.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy a jiné zdroje:

- [1] PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: Teorie, praxe, výzkum. Praha: ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-72-2
- [2] PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál, s. r. o., 2004. ISBN 80-7178-885-6
- [3] ČENĚK, Jiří, SMOLÍK, Josef a Zdeňka VYKOUKALOVÁ. Interkulturní psychologie: Vybrané kapitoly. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5414-7
- [4] NAKONEČNÝ, Milan. Základy psychologie. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0689-3
- [5] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. Přehled vývojové psychologie. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4
- [6] KERN, Hans, MEHL, Christine, NOOLZ, Hellfried, PETER Martin a Regina WINTERSPETGER. Přehled psychologie. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-240-8
- [7] MONTOUSSÉ, Mare a Gilles RENOUARD. Přehled sociologie. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-976-3
- [8] CAKIRPALOGLU, Panajotis. Úvod do psychologie osobnosti. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4033-1
- [9] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9
- [10] MACEK, Petr. Adolescence. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7
- [11] KRAUS, Bohuslav, POLÁČKOVÁ, Věra a kol. Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2
- [12] PRŮCHA, Jan. Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4
- [13] CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4

Internetové zdroje:

- [14] Slovník cizích slov [online]. ABZ.cz, © 2005 – 2016 [cit. 2016 – 04 – 03]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/multikultura>
- [15] Zákon o právech příslušníků NM č. 273/2001 (Portál veřejné správy) [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, © 2016 [cit. 2016 – 04 – 03]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=51548&fulltext=z~C3~A1kon~20o~20n~C3~A1rodnostn~C3~ADch~20men~C5~A1in~C3~A1ch&rpp=50#local-content>
- [16] Stereotypy a předsudky (Pro pedagogy) [online]. Czechkid.cz , aktualizace 2007 – 03 – 30 [cit. 2016 – 04 – 04]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1230.html>
- [17] Periodizace vývoje lidského jedince [online]. Psychologie, © 2016 [cit. 2016 – 04 – 08]. Dostupné z: <http://psychologie.studentske.cz/2009/07/311-periodizace-vyvoje-lidskeho-jedince.html>
- [18] Vývojová psychologie [online]. Studium-Psychologie.cz, © 2016 [cit. 2016 – 04 – 08]. Dostupné z: <http://www.studium-psychologie.cz/vyvojova-psychologie.html>
- [19] JIŘIČKA Jan, Česko má nové oficiální národnostní menšiny [online]. zpravy.idnes.cz, © 1999 – 2016, aktualizace 2013 – 07 – 03 [cit. 2016 – 04 – 11]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/vietnamci-oficialni-narodnostni-mensinou-fiq-/domaci.aspx?c=A130703_133019_domaci_jj
- [20] Uznané národnostní menšiny [online]. Multikulturazlin.cz, aktualizováno: 2015 – 07 – 10 [cit. 2016 – 04 – 11]. Dostupné z: <http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=3>
- [21] cizinci (bez azylu) ve Zlínském kraji [online]. ČSÚ, aktualizace: 2016 – 03 – 03 [cit. 2016 – 04 – 09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xz/cizinci-bez-azylantu-ve-zlinskem-kraji>
- [22] Instituce a organizace v ČR [online]. Migraceonline.cz, © 2005 [cit. 2016 – 04 – 09]. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/uzitecne-zdroje/institutions-and-organizations-in-cze-3#visible>

- [23] Nestátní neziskové organizace [online]. MPSV: cizinci.cz, © 2015 [cit. 2016 – 04 – 09]. Dostupné z: <http://cizinci.cz/cs/2043-nestatni-neziskove-organizace-nno>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ad.	a další
aj.	a jiné
atd.	a tak dále
č.	Číslo
ČR	Česká republika
kol.	Kolektiv
kt.	Které
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
např.	Například
o. p. s.	Občanské poradenské středisko
popř.	Popřípadě
resp.	Respektive
s.	strana/y
s. r. o.	Společnost s ručením omezeným
tis.	Tisíc
tj.	to je
USA	Spojené státy americké
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Graf k otázce č. 12	34
Obr. 2: Graf k otázce č. 11	37
Obr. 3: Graf k otázce č. 19	38
Obr. 4: Graf k otázce č. 15	39

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Tabulka k otázce č. 1, 2 a 3	33
Tab. 2: Tabulka k otázce č. 12	35
Tab. 3: Tabulka k otázce č. 14	35
Tab. 4: Tabulka k otázce č. 11 – odpověď Ano	37

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Dotazník

P II: Schéma věd

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážené zákyně, Vážení žáci,

jmenuji se Pavla Beníčková a jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika. Ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku, jehož cílem je zjistit, jaký názor mají žáci 5. a 9. tříd na soužití s národnostními menšinami v ČR. Dotazník je zcela anonymní a zjištěné údaje budou sloužit pouze jako podklad pro zpracování mé bakalářské práce. U uzavřených otázek svou odpověď označte křížkem, případně u otevřených otázek prosím krátkou odpověď.

Děkuji Vám za spolupráci a Váš čas.

Pavla Beníčková

1. Kde navštěvuješ základní školu?

Větší město (nad 15 000 obyvatel)

Menší město (pod 15 000 obyvatel)

2. Do které chodíš třídy?

5. třída

9. třída

3. Jakého si pohlaví?

Žena

Muž

4. Patříš do národnostní menšiny? Pokud ano, víš do jaké?

Ano, do .....

Ne

Pokud jsi odpověděl ano, vynechej otázky 12, 15, 19.

Pokud jsi odpověděl ne, vynechej otázky 13, 16, 18.

5. Víš, co znamenají pojmy Multikultura nebo multikulturní?

Ano

Ne

6. Vysvětli, jak chápeš pojem Multikultura?

.....
.....

7. Znáš pojem negativní diskriminace?

Ano

Ne

8. Vysvětli, jak chápeš pojem negativní diskriminace?

.....
.....

9. Znáš pojem pozitivní diskriminace?

- Ano Ne

10. Vysvětli, jak chápeš pojem pozitivní diskriminace?

.....
.....

11. Probíral/a jsi s někým témata související s národnostními menšinami? Pokud ano, s kým?

- Ano, s ..... Ne

12. Jaké názory na lidi z národnostních menšin slyšíš nejčastěji?

- Pozitivní
 Spíše pozitivní
 Neutrální
 Spíše negativní
 Negativní

13. Jaké názory na lidi z většinové společnosti slyšíš nejčastěji?

- Pozitivní
 Spíše pozitivní
 Neutrální
 Spíše negativní
 Negativní

14. Kde nejčastěji slyšíš probírat témata související s národními menšinami? (Můžeš zvolit až 3 body)

- Rodiče a příbuzní
 Škola
 Kamarádi
 Média (televize, internet atd.)
 Jiné: .....

15. Jaký názor máš na lidi z národnostních menšin?

- Pozitivní
- Spíše pozitivní
- Neutrální
- Spíše negativní
- Negativní

16. Jaký názor máš na lidi z většinové společnosti?

- Pozitivní
- Spíše pozitivní
- Neutrální
- Spíše negativní
- Negativní

17. Zajímáš se o situaci národnostních menšin v České republice?

- Ano
- Spíše ano
- Nevím
- Spíše ne
- Ne

18. Pokud jsi z národnostní menšiny, jakou máš zkušenost s lidmi z většinové společnosti?

- Dobrou
- Spíše dobrou
- Žádnou
- Spíše špatnou
- Špatnou

19. Pokud jsi z většinové společnosti, jakou máš zkušenost s lidmi z národnostní menšiny?

- Dobrou
- Spíše dobrou
- Žádnou
- Spíše špatnou
- Špatnou

20. Zajímáš se o nějakou cizí kulturu?

- Ano
- Ne

21. Pokud si v předchozí otázce odpověděl ano, jakou a proč?

.....

.....

.....

22. Máš nápad na změnu vztahů lidí z většinové společnosti a z národnostních menšin?

- Ano

.....

.....

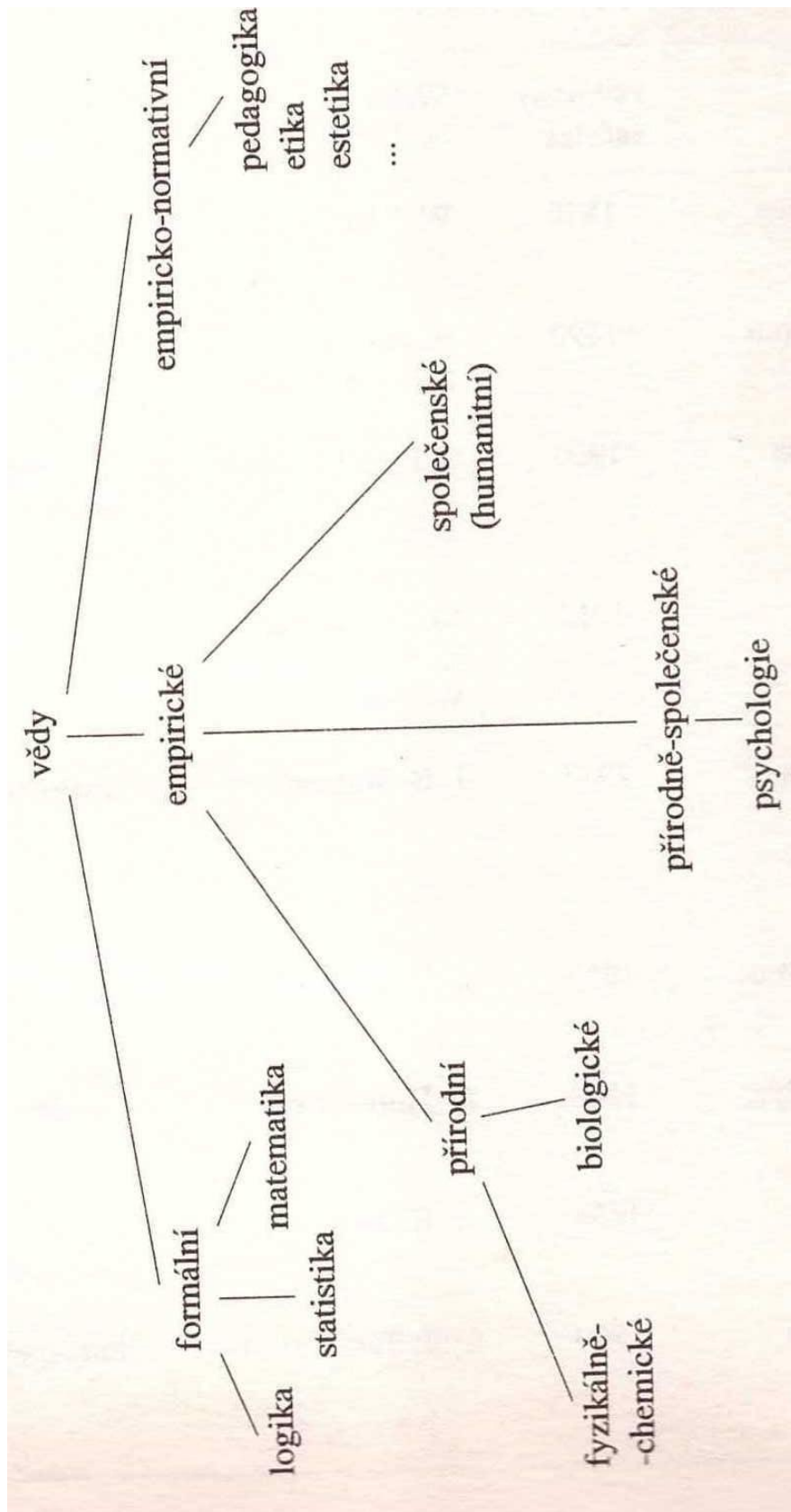
.....

.....

- Ne

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.

PŘÍLOHA P II: SCHÉMA VĚD

(Milan Nakonečný, 1998, s. 42)